

LBRIS

We know
books

GEORGE ORWELL

Ferma Animalelor

Traducere de Raluca Ghentulescu
Studiu introductiv de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Concepția grafică: Mădălina Pricop
Tehnoredactor: Ecaterina Pîslă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

George Orwell

Ferma Animalelor/George Orwell; trad. de Raluca Ghențulescu;
stud. introductiv de Lucian Pricop – Ed. a 6-a – București:
Cartex 2000, 2025

ISBN 978-606-091-245-3

I. Ghențulescu, Raluca (trad.)

II. Pricop, Lucian (st. introd.)

821.111

© Editura Cartex 2000, pentru această traducere.

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

Nașterea distopiei (studiu introductiv de Lucian Pricop).....	7
Ferma Animalelor	
Capitolul I	27
Capitolul II	38
Capitolul III.....	48
Capitolul IV	57
Capitolul V.....	64
Capitolul VI	76
Capitolul VII	87
Capitolul VIII.....	101
Capitolul IX.....	117
Capitolul X.....	131

NAȘTEREA DISTOPIEI

Studiu introductiv

Utopia și formele societale utopice sunt prezente frecvente în literatura lumii dintr-un motiv cât se poate de firesc: viața reală a cunoscut și trăiește în vecinătatea sau în interiorul unor geometrii utopice. George Orwell este unul dintre scriitorii care a pus într-o formulă ficțională logica utopiei într-unul dintre romanele sale (în penultimul său roman), *Ferma Animalelor*, publicat pentru întâia dată la Londra, în 1945. Suntem obișnuiți să citim romanul scriitorului englez drept o analogie pentru marxism și o critică a dorinței de putere; mai precis, critica literară, într-un „aranjament” cu științele politice, ne-a furnizat această lectură, punând în așteptare înțelegerea textului orwellian ca așezare în pagină a unei utopii pe dos, mai precis ca identificare a factorilor dintr-o societate utopică care poate conduce spre fabricarea unei societăți distopice.

Așadar, nu vom încerca să reformulăm aici interpretările politice al *Fermei Animalelor* și nici să rezolvăm literaturitatea din ecuația relației proletariatului cu burghezia și nici a regimului stalinist cu valorile marxiste, tocmai pentru că aceste trimiteri se văd clar (într-o manieră alegorică) pe tot parcursul romanului, ci vom explica motivele și factorii favorizanți în convertirea unei societăți utopice într-o distopie. Demersul nostru are un precedent semnificativ, un studiu căruia îi suntem îndatorați și pe care l-am

utilizat cel puțin în pilotarea bibliografică. Este vorba despre esul semnat de Ida Relotić¹.

De aceea, vom urma secvențialitatea romanescă în clădirea unei societăți utopice în *Ferma Animalelor* cu explicația teoriei utopiei și construcția unei definiții a distopiei. Vom determina elementele de fundamentare pe care le folosește Seniorul pentru a „inventă” o utopie și vom pune în discuție condițiile preliminare și etajele de chestionare ale proceselor de transformare a unei societăți utopice într-o societate totalitară. Vom căuta să explicăm variabilele acestei transformări pentru a determina abaterile de la regulile de funcționare ale unei astfel de societăți.

Instrumente în procesul de convertire a lumii oarecare într-o altfel de lume, fals etichetată drept superioară, sunt dominarea prin frică (acțiune prin care porcii controlează libertatea animalelor din fermă) și manipularea, care, de altfel, se constituie în motivul transparent al romanului lui Orwell; porcii manipulează alte animale pentru a le îndotrini și pentru a obține astfel controlul asupra lor. Prevalența fricii și a manipulării nu ar fi posibilă fără lipsa de educație a animalelor de la fermă și în absența naivității lor, carențele intelectuale dovedindu-se unul dintre motivele statuării lor ca sclavi, ca ființe predispuse la frică. Este de discutat, de asemenea, jocul de măști pe care-l propun porcii în relație cu oamenii, joc care scalează un interval care trece de la rolul de protector, de tiran, de criminal, dar nu în sine, ci ca proiecție a acestor posturi în ochii animalelor de la fermă. Amplitudinea acestui interval diminuează capacitatea animalelor de autoreprezentare, sau, mai simplu spus: animalele de la fermă nu pot realiza intensitatea suferinței lor sub conducerea porcilor. Mai este un joc, de natură semasiologică, definiția noțiunii de „libertate” stând sub autoritatea porcilor.

Așadar, distopia se creează, ea nu preexistă în raport cu sistemul relațional din interiorul fermei, iar această evoluție a stării

¹ Ida Relotić, „George Orwell’s *Animal Farm*: from Utopia to Dystopia”, Osijek, 2015.

de lucruri și a raporturilor de putere este vizibilă în cel puțin două momente cu o simbolistică specială: cel în care porcii devin bipezi și poartă bici, fapt care le convinge pe animale asupra minime diferențe între animale și oameni; și cel al jocului de cărți, în care animalele nu pot diferenția jucătorii oameni de jucătorii porci, ceea ce le permite animalelor să își conștientizeze poziția în societate și faptul că societatea lor utopică este doar un totalitarism distopic.

Vom ajunge astfel la constituirea unei meme: societatea de tip utopic nu este posibilă din pricina subjugării mentale a indivizilor care nu pot lupta pentru propriile opinii, din pricina celor care, aflați într-o poziție de putere, își folosesc inteligența pentru a-i domina pe ceilalți. Din păcate, se constituie astfel premisa ideologică după care, chiar dacă există unele schimbări de condiție sociopolitică, va apărea acel individ care își dorește puterea și pe care nu-l va opri nimic pentru a o obține.

Diferențele între utopie și distopie sunt, pentru cei mai mulți dintre noi, destul de clare, existând o punere într-o relație de con-substanțialitate. Utopia este, ca și distopia, o formă de organizare socială, cu valori și practici de care se fac responsabili oamenii doar în contexte social-politice. Dar, în vreme ce valorile și practicile promovate în cadrul utopiei țin de „un stat ideal”², distopia propune „un loc sau un stat imaginar în care totul este neplăcut sau rău, de obicei totalitar sau un mediu degradat. Opusul utopiei”³.

Distopiile literare își asumă programatic un discurs disuasiv la nivel istoric, punând „accentul pe generarea unei viitoare versiuni a lumii actuale a cititorului în scopul încurajării unei intervenții în istorie”⁴, ceea ce ne plasează invariabil într-o lectură implicată politic. În absența acestei implicări, vom considera textul lipsit de

² Krishan Kumar, „Utopianism”, *The Social Science Encyclopedia*, Ed. Adam Kuper, Jessica Kuper, Routledge, London, 2003.

³ Kubilay Akman, *Dystopian Furcations in Modern Literature, Dimensiuni spirituale ale literaturii și sociologiei moderne*, anul XXVI, nr. 1-2/2015, pp. 75-76.

⁴ Rob McAlear, „The Value of fear: Toward a Rhetorical Model of Dystopia”, *Interdisciplinary Humanities* 27.2 (2010), p. 25.

sens. Aplicabilitatea ghidului de interpretare a riscurilor pe care le incumbă societățile malformate totalitar nu ține doar de prezentul imediat, ci își menține valabilitatea și pe termen mediu și lung.

George Orwell este autorul englez cu cea mai mare notorietate în literatura cu temă distopică, două dintre romanele lui, *Animal Farm* și *1984*, fiind frecvent citate drept momentele de cotitură în construcția ficțională a unei „societăți de coșmar a poliției gândirii care pretindea supunere oarbă față de Big Brother, care a promovat știrile și a manipulat înregistrarea trecutului pentru a controla prezentul”⁵. Propaganda și manipularea sunt temele principale ale acestor romane, cu o mențiune suplimentară de nuanță: romanul *Ferma Animalelor* a fost influențat în mare măsură de teoria marxismului care, la rândul ei, a servit drept „principală sursă de inspirație pentru majoritatea romanelor distopice”⁶. Însă *Ferma Animalelor* a fost „proiectat să parodieze trădarea idealurilor socialiste de către regimul sovietic”⁷, iar tonul parodic este formula discursivă dominantă, intenția fiind transparentă: satirizarea Revoluției ruse; în același timp, dincolo de intenția auctorială, romanul „are o aplicație mai largă în măsura în care (el) a însemnat că acel tip de revoluție (revoluție conspirativă violentă, condusă de oameni inconștienți, înfomețați de putere) nu poate duce decât la o schimbare de stăpâni”⁸.

Ferma Animalelor proiectează un model de societate utopică, o lume în care animalele domestice se revoltă pentru a pune capăt guvernării unui fermier crud. După ce au stabilit o nouă ordine în care porcii devin lideri, societatea utopică este creată și animalele de la fermă pot să se bucure de roadele muncii lor: „Animalele

⁵ Richard White, „George Orwell: Socialism and Utopia”, *Utopian Studies* 19.1 (2008), p. 92.

⁶ Kubilay Akman, *Dystopian Furcations in Modern Literature, Dimensiuni Spirituale ale Literaturii și Sociologiei Moderne*, anul XXVI, nr.1-2 (2015), p. 76.

⁷ Veronica Claire Letemendia, „Revolution of Animal Farm: Orwell’s Neglected Commentary”, *Journal of Modern Literature* 18.1 (1994), p. 127.

⁸ Ibidem, pp. 136-137.

erau mai fericite decât își închipuiseră vreodată că ar putea fi.”⁹ Utopia se bazează pe șapte porunci care setează tipul de relaționare de lungă durată și care asigură perpetuarea acestui fel de societate. Poruncile sunt încălcate una câte una; cu toate acestea, animalele își păstrează pentru un timp îndelungat convingerea că viața lor este una de înaltă calitate; treptat însă utopia se dizolvă pentru cititor, chiar dacă animalele nu sunt în stare să o vadă, deoarece se tem atât de vechiul regim, cât și de noii lideri. În plus, nu sunt suficient de educați pentru a-și putea forma propriile opinii și, cel mai important, definiția lor pentru noțiunea de libertate este puternic denaturată, ceea ce duce la instituirea unui regim totalitar condus de o minoritate privilegiată, porcii educați. Aceștia au centralizat puterea pentru a domina majoritatea subjugați și neajutorată a animalelor.

Primul personaj cu un profil ambivalent, complex pentru că e contradictoriu, este Seniorul: „La un capăt al hambarului, pe un fel de platformă înălțată, Seniorul se făcuse deja comod în culcușul său de paie, sub un felinar agățat de o bârnă. Avea doisprezece ani și, în ultima vreme, se îngărășase peste măsură, dar era încă un porc cu o prestanță remarcabilă și cu o înfățișare înțeleaptă și binevoitoare, deși niciodată nu i se tăiaseră colții.”¹⁰ Seniorul este un veritabil emisar al ideii de utopie și este liderul animalelor. De aceea, toate animalele și-ar putea așeza alegerile personale în funcție de mesajele pe care acesta le transmite: „Bătrânul Senior (așa i se adresau ceilalți întotdeauna, deși la expoziții participa sub numele de *Frumosul din Willingdon*) se bucura de atât de mult respect la fermă încât fiecare era oricând gata să renunțe la o oră de somn doar pentru a asculta ce avea el de spus.”¹¹ Într-unul din discursurile sale, Seniorul își anunță confracții că a „recuperat” în vis o amintire din copilărie pe care o împărtășește cu toate animalele. Visul Seniorului seamănă cu cel al lui Karl Marx în

⁹ George Orwell, *Ferma Animalelor*, Cartex 2000, București, p. 49.

¹⁰ Ibidem, p. 28.

¹¹ Ibidem, p. 27.

momentul în care a scris *Manifestul comunist*, un vis nobil și plin de speranță, un vis despre utopie, despre o comunitate „în care oamenii sunt relativ liberi și fericiți și unde motivația principală în viață nu este câștigul financiar sau dobândirea puterii”¹². Retorica Seniorului este una de apostol al unei noi istorii, al unei noi ere, posibile doar prin abolirea sclaviei, pentru că: „După vârsta de un an, niciun animal din Anglia nu mai știe ce înseamnă fericirea sau odihna. Viața lui este doar nenorocire și sclavie; iată adevărul gol-goluț!”¹³; acesta identifică motivul damnațiunii și oferă soluția printr-un imperativ revoluționar: „Omul este singurul nostru dușman adevărat. Dacă eliminăm Omul din scenă, scăpăm pentru totdeauna de foame și de munca istovitoare.”¹⁴ Așadar, se acreditează ideea că libertatea se definește în relație cu omul, că eliminarea omului echivalează cu instituirea unei lumi ideale. Iar acest postulat, ale cărui noblețe și naivitate sunt generatoare de entuziasm, îl plasează pe Senior în postura de vinovat originar al emergenței real dictatoriale¹⁵. Accentul ar trebui să cadă nu pe noblețea mesajului, ci pe ignoranță, pentru că trecutul nu este decât o parte a istoriei, iar viitorul, cealaltă parte a acesteia. Seniorul afirmă că „Omul este singura ființă care doar consumă, fără să producă”¹⁶, o inferență care se va dovedi neadevărată și va contribui la subjugarea animalelor de la fermă. În discursul său, Seniorul stabilește un set de șapte porunci care să organizeze noua societate utopică:

- „1. Oricine merge pe două picioare este dușman.
2. Oricine merge pe patru picioare sau are aripi este prieten.
3. Niciun animal nu trebuie să poarte haine.
4. Niciun animal nu trebuie să doarmă în pat.

¹² Anna Vaninskaya, „Janus-Faced Fictions: Socialism as Utopia and Dystopia in William Morris and George Orwell”, *Utopian Studies*, Vol. 14, Nr. 2, Penn State University Press, 2003, pp. 84-98.

¹³ George Orwell, op. cit., p. 30.

¹⁴ Ibidem, p. 31.

¹⁵ Veronica Claire Letemendia, op. cit., p. 137.

¹⁶ George Orwell, op. cit., p. 31.

5. Niciun animal nu trebuie să bea alcool.

6. Niciun animal nu trebuie să ucidă vreun alt animal.

7. Toate animalele sunt egale.”¹⁷

Poruncile sunt esențiale în stabilirea condițiilor necesare creării utopiei, dar mai ales în transformarea utopiei în distopie odată cu încălcarea poruncilor. Este semnificativ faptul că proiectul utopic ratează o reprezentare a potențialelor pericole similare, iar absența facultății predictive se datorează inclusiv implicării emoționale, specifică oricărei mișcări revoluționare; de aici și spectacolul glorios cu melodia „Animalele Angliei”, pe care însuși Seniorul o cântă. Finalul are ridicolul specific cântecelor militant-patriotarde:

„De sânge-englez sau irlandez vă curge-n vine,
De sunteți nobile sau din popor,
Toate să ascultați acum la mine
Căci vă vorbesc de-un falnic viitor.”¹⁸

Chiar și după moartea în somn a Seniorului, ideea utopiei trăiește, dar liderii se schimbă, instaurarea haosului luând timp. Prima problemă care apare după moartea acestuia este problema *leadership*-ului, care este rezolvată cu o argumentație credibilă, porcii fiind recunoscuți drept cei mai deștepți. Animalele trăiau în societatea pentru care lucrau din greu și erau fericite și mulțumite de starea lor. Chiar dacă eforturile lor sunt mari, recoltele sunt nesperat de bogate, iar sentimentul de securitate este permanent, grație prezenței poruncilor, inscripționate pe perețele hambarului, oferindu-le animalelor iluzia că sunt parte a unei societăți drepte, ca urmare a abolirii stăpânirii Omului. Nu erau îndeplinite condițiile pentru a crede că noii dușmani ai libertății și egalității erau chiar cei considerați colegii lor „tovarăși” și conducători credincioși. Porcii erau ființe superioare intelectual, așa cum erau și ele figurile centrale ale Revoluției ruse în raport cu masele proletare. Când facem apropierea dintre personajele și acțiunile din *Ferma Animalelor* și cele

¹⁷ Ibidem, p. 34.

¹⁸ Ibidem, pp. 35.

LIBRIS

We know
books

GEORGE ORWELL

1984

Traducere de Raluca Ghențulescu
Studiu introductiv de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

Concepția grafică: Mădălina Pricop

Redactor: Ioana Marcu

Tehnoredactor: Ecaterina Pîslă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ORWELL, GEORGE

1984/George Orwell; trad. de Raluca Ghențulescu; stud. introductiv
de Lucian Pricop – București: Cartex 2000, 2025

ISBN 978-606-091-249-1

I. Ghențulescu, Raluca (trad.)

II. Pricop, Lucian (pref.)

821.111

© Editura Cartex 2000, pentru această traducere.

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

Limitele limbajului și constrângerile libertății (Lucian Pricop) ..	7
1984	
Unu	21
Doi	115
Trei	229
ANEXA – principiile noulimbii	297

Limitele limbajului și constrângerile libertății

Ideea wittgensteiniană că nu putem gândi fără cuvinte și, mai exact, că limba ne direcționează maniera de a gândi¹ a fost înțeleasă deseori, mai ales în secolul trecut, ca o nouă construcție a realității. Adică aceasta (realitatea) este asamblată din structuri lingvistice, din limbaj sau, simplificând, realitatea este chiar limba pe care o vorbim. Această punere în centralitate a limbii este însă destul de veche, originând în concepția lui Giambattista Vico² sau a lui Herder³, care credeau că filosofia sau metafizica popoarelor este explicabilă pornind de la limbile pe care respectivele popoare le vorbeau. Și în cultura română, proiectul lui Constantin Noica de a descrie „sentimentul românesc al Ființei“ prin analiza cuvintelor limbii române a plecat de la aceeași premisă a relației dintre limbă și spirit național.

Concedând raționamentului conform căruia limbajul setează ideea de societate și limbii îi aparține proprietatea de coeziune națională, ne putem întreba dacă controlul limbajului poate fi o prerogativă a puterii, a statului, indiferent că vorbim despre un stat

¹ „Limitele limbajului meu semnifică limitele lumii mele“ – scria Ludwig Wittgenstein – și completa cu o corelație între semnificație și folosirea ei circumstanțiată: „Că lumea este lumea mea se arată în faptul că limitele limbajului (ale limbajului pe care doar eu îl înțeleg) semnifică limitele lumii mele.“ (Ludwig Wittgenstein, *Tractatus Logico-Philosophicus*, traducere, studiu introductiv și note de Alexandru Surdu, Editura Humanitas, București, 1991, p. 102)

² Giambattista Vico, *La Scienza nuova prima* în *Opere filosofiche*, vol. III, Laterza, Bari, 1968.

³ Johann Gottfried Herder, *Scrieri despre limbă și poezie, filosofia istoriei, ideea de umanitate, geniu și educație, precedate de un jurnal*, Editura Univers, București, 1973.

fondat pentru un scop democratic sau unul totalitar; această întrebare este legitimă atâta vreme cât afirmăm că limbajul facilitează accesul la logosul poporului și astfel poate controla spiritul. În *Historiae Florentinae* [*Istoriile florentine*]⁴, Machiavelli arată cum, pentru a condiționa individul, politica trebuie să treacă prin logică, ținându-se prin limbaj. Continuând aceleași idei, Thomas Hobbes⁵ afirma că oamenii pot fi ușor subjugăți de un sistem lingvistic care combină frica și mândria. Astfel, dacă statul creează o stare în care frica și mândria să coexiste, va fabrica un popor ascultător care, din proprie inițiativă, va fi dispus să-și suspende drepturile, cu condiția să aibă falsa impresie că face sau că spune ce trebuie făcut și spus.

Se naște, prin punerea împreună a două noțiuni ireconciliabile, un oximoron: „control“ și „utopie“ sau prin sudare „control utopic“, deși Platon însuși în *Republica*⁶ spunea că un Kallipolis este condus de un grup de filosofi care aleg ceea ce este bun pentru popor cu scopul bunăstării acestuia, în locul controlului absolut care este ținta declarată a Big Brother (a Fratelui cel Mare). Pentru a crea „războinicii“ statului, Socrate stabilește legile discursului care trebuie să se bazeze în mod necesar pe un adevăr prestabilit. Dar, pentru Socrate, adevărul său este singurul care poate fi conceput pentru a nu corupe mințile tinere cu minciuni și ficțiune. Prin urmare, el decide că, pentru o bună guvernare, ar fi necesar să alungăm pur și simplu anumite idei care ar fi depozitare de minciună.

Și în cazul utopiei, dar și mai explicit în distopie, statul deține puterea de a selecta între bine și rău și, astfel, în ambele circumstanțe, liberul arbitru (care este un element exclusiv individual) este sacrificat. În *A Clockwork Orange* [*Portocala mecanică*], Anthony Burgess⁷ construiește un stat, care căutând să suprimă greșeala individuală, suprimă de fapt liberul arbitru și, prin urmare, suprimă omenescul.

⁴ Niccolò Machiavelli, *Istoriile florentine*, Editura Științifică, București, 1968.

⁵ Thomas Hobbes, *Human Nature and De Corpore Politico*, J.C.A. Gaskin (editor), Oxford University Press, 2008.

⁶ Platon, *Opere*, Vol. III, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.

⁷ Anthony Burgess, *A Clockwork Orange*, William Heinemann, 1962.

În 1984, Newspeak (noulimba) este limba inventată de Partid pentru a înlocui Oldspeak (vechelimba) din Oceania. Newspeak nu este tratat doar în intriga romanului, ci Orwell dedică, de asemenea, o parte importantă dezvoltării acestui limbaj într-o așa-numită *Anexă*. În 1984, Newspeak era încă în faza de elaborare, chiar dacă dicționarul Newspeak se afla la cea de-a unsprezecea ediție și abia în 2050 va să șteargă complet Oldspeak. Dacă se pleacă de la ipoteza Sapir-Whorf⁸, conform căreia limbajul este cel care determină percepția noastră asupra lumii și că fiecare societate, diferită în sistemul ei lingvistic, dezvoltă gânduri și reflecții distincte, ajungem să spunem că Orwell descrie o lume inconștientă, manipulată de un sistem lingvistic. În eseuul său din 1946, *Politics and the English Language*⁹, Orwell prezentase ideea corelației care există între limbă și minte. Newspeak, în acord cu interesele Partidului, suferă un proces de sărăcire, de reducere. În primul rând, orice conotație asociată cuvintelor este eliminată și se continuă prin eliminarea sinonimelor și antonimelor; limba se rigidizează, nelăsând vreo flexibilitate pentru minte, vreo emoție capabilă să traverseze utilizatorul. Gramatica are același tratament; totul este simplificat în așa fel încât individul să gândească cât mai puțin posibil sau să nu gândească deloc.

Newspeak este destinat să distrugă raționamentul prin amputarea limbii, astfel încât să rămână doar cuvintele domesticite, spre folosința unor roboți. Prin urmare, totul este planificat și pus în operă în așa fel încât să se elimine sistematic, într-un mod mai eficient decât tortura, crimele prin gândire și orice altă formă de erezie.

Pentru Orwell, situația politică reflectă limbajul, dar și reciproca este valabilă. Așadar, dacă politicul este corupt și limbajul va fi corupt, dar și viceversa, un limbaj deposedat, din proprie inițiativă, de atributul libertății poate corupe politicul. Orwell face, pornind de la construcțiile limbii engleze, o demonstrație privind modul în care limba este utilizată în politică pentru a crea un fals sentiment de securitate, pentru a seda individul, pentru a-l convinge să aleagă deliberat inacțiunea, spiritul necritic.

⁸ Vezi J.A. Lucy, *Sapir-Whorf Hypothesis* în *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, Pergamon, 2001.

⁹ George Orwell, *Politics and the English Language*, Peterborough: Broadview Press, 2006.

Oceania este în război permanent, iar acest război are două scopuri: întâi de toate, să mențină oamenii într-o stare de frică și, în al doilea rând, să-i facă fericiți și chiar mândri de acest război. Prin urmare, în loc să sublinieze neajunsurile, statul se folosește de un limbaj articulat în sens pozitiv. Victoriile, prizonierii sunt elementele care contează, iar nu bombardamentul continuu, viața mizerabilă sau resursele în scădere.

În *Le Cru et le Cuit* [*Crud și gătit*]¹⁰, Claude Lévi-Strauss demonstrează că, într-o regiune în care nu se cunoaște prepararea prin foc a alimentelor, oamenii nu au cuvinte care să semnifice acțiunea de „a găti“, iar limba nu are un semnificat pentru a desemna ideea de „gătit“. La fel, Newspeak a eliminat orice idee de revoltă ștergând mai întâi cuvintele și apoi chiar conceptele asociate acestora: „Acest obiectiv era îndeplinit prin inventarea unor cuvinte noi, dar mai ales prin eliminarea cuvintelor nedorite și prin golirea celor rămase de sensurile neconforme și, în măsura în care era posibil, de toate sensurile secundare.“¹¹

În viziunea lui Hegel¹², atributul umanului este de a-și folosi gândirea într-o dependență deplină de cuvânt: noi nu putem gândi ceea ce nu putem spune. Așadar, ar trebui să păstrăm concepția anti-platonică și anti-idealistică conform căreia lucrurile nu există în afara cuvintelor folosite pentru a le concepe.

Orwell observă cum ortodoxia comandă o anumită formă de repetare, atât de mult încât limbajul *ad absurdum* are ca rezultat o *reductio ad absurdum* a logicii. În 1984, oratorii Partidului insuflă același tip de ortodoxie prin jargonul lor repetitiv și inflamator. În acest sistem bazat pe reiterație, cuvintele devin exclusiv sunete, zgomot emis spre gloria Partidului și nu transmit vreun sens în afară de cel celebrativ al instanței politice. Cântecurile îndeplinesc acest obiectiv, deoarece permit atât învățarea non-reflexivă, cât și scandarea textelor Partidului. Prin intermediul manipulării psihologice,

¹⁰ Claude Lévi-Strauss, *Mitologie*, vol. I, *Crud și gătit*, Editura Babel, București, 1995.

¹¹ George Orwell, 1984, traducere de Raluca Ghentulescu, Cartex 2000, București, 2021, p. 298.

¹² G.W.F. Hegel, *Philosophy of Mind*, Oxford University Press, 1970.

Partidul reușește ca, în final, să infiltreze subtil creierul oamenilor, încât lobotomizarea este insesizabilă. Inversând logica, individului i se schimbă percepția și devine imposibil pentru acesta să mai elaboreze raționament adecvat:

„Prin lipsa de înțelegere reușeau să-și păstreze sănătatea mintală. Înghițeau pur și simplu tot, iar ceea ce înghițeau nu le făcea niciun rău, pentru că nu lăsa nimic în urmă, așa cum o boabă de porumb poate trece nedigerată prin corpul unei păsări.“¹³

În *Mein Kampf*, Adolf Hitler folosește termenul „Marea minciună“, adică utilizarea unei minciuni, atât de mari încât nimeni nu ar crede că cineva ar fi putut avea îndrăzneala să inventeze așa ceva. Publicul este ușor de manipulat de o voce autoritară și, în loc să pună la îndoială retorica de stat, va prefera să creadă. Big Brother reprezintă acel părinte care veghează asupra lor și le creează în minte imaginea unei persoane indispensabile pentru siguranța lor. Prin urmare, cetățenilor le este amputată psihologic orice formă de rebeliune. 1984 este astfel un perimetru lingvistic în care individul este condus să creadă orice proclamă Partidul, chiar dacă are informații contrare. De exemplu, după ce a proclamat o scădere a rației de ciocolată, Partidul anunță că există într-adevăr o creștere a rației și oamenii aclamă acest lucru, fără a chestiona valoarea de adevăr.

Diferiți prin niveluri de înțelegere, de fanatism, de inteligență, oamenii consumă cuvintele statului pe care au fost conduși să-l creadă infailibil, ajungând chiar să pună la îndoială propria capacitate de receptare a istoriei. Astfel, în timpul mitingului din Săptămâna de Ură, Partidul își schimbă poziționările politice, încât inamicul îi devine aliat, iar vechiul aliat se profilează ca dușman și oamenii, printr-un efort de imaginație, acceptă acest lucru aruncând vina asupra lui Emmanuel Goldstein, adversarul ales de Big Brother.

Potrivit lui Lee Ross¹⁴, una dintre fețele manipulării este chiar dublarea (mișcată) într-o oglindă a realității și substituirea acesteia

¹³ George Orwell, 1984, ed. cit., p. 162.

¹⁴ Lee Ross, *Perspectives on disagreement and dispute resolution: Lessons from the lab and the real world*, în E. Shafir (Ed.) *The behavioral foundations of public policy*, Princeton University & Russell Sage Foundation Press, Princeton, NJ, 2012.

cu imaginea reflectată în așa fel încât să pară reală. Oceania este un stat delabrat în care oamenii încă mai cred în bogăție, unde oamenii sunt bolnavi, dar cred încă în vigoare, unde guvernează pauperitatea și totuși oamenii cred în abundență. Gândirea dublă este un cuvânt Newspeak care înseamnă „controlul realității“:

„«Cine controlează trecutul», spunea sloganul Partidului, «controlează viitorul; cine controlează prezentul controlează trecutul». Cu toate acestea, trecutul, care prin natura lui se poate modifica, nu fusese niciodată modificat. Ceea ce era adevărat acum era adevărat din veșnicie pentru veșnicie. Simplu. Nu trebuia decât să obții o serie nesfârșită de victorii asupra propriei tale memorii. I se spune «controlul realității» sau, în noulimbă, «dublugândire».¹⁵

Acceptarea paradoxului, a afirmației și negației simultan, este unul dintre atributele gândirii duble, care este folosită ca armă de manipulare psihologică. Individul nu poate gândi singur și nu are facultatea de a vedea contradicția și de a identifica minciuna; cuvintele au proprietatea de a devoala contradicția, dar prin folosire, în perpetuitate, în structuri antifrastructice, fac contradicțiile admisibile. Chiar sloganurile Partidului sunt ele însele construite pe afirmații contradictorii: „Războiul este pace. Libertatea este sclavie. Ignoranța este putere.”¹⁶

În același timp, lucrurile abominabile sunt prezentate elogiios pentru a-i determina pe oameni să accepte absurdul reiterat. A se vedea numele ministerelor și responsabilitățile acestora: Ministerul Păcii se ocupă de război, Ministerul Adevărului se ocupă de minciuni, Ministerul Iubirii se ocupă de tortură, iar Ministerul Abundenței lucrează pentru a crea foamete. De asemenea, termenul „veselagăr“ este acoperitor pentru ideea de muncă plăcută într-un lagăr de muncă forțată. Și cuvântul „negrualb“, care poate rezuma scopul reprobator al ideii că este în firea lucrurilor a face pe cineva să creadă că albul este negru dacă este aplicat unui adversar, dar semnifică și suspendarea propriei judecăți și investirea absolută cu

¹⁵ George Orwell, 1984, ed. cit., p. 50.

¹⁶ *Ibidem*, p. 114.

încredere a Partidului și nu doar pentru a spune, ci pentru a crede că albul este negru atunci când această înlocuire este dorită de putere.

În 1949, Orwell scria că „În cele din urmă, Partidul îți spunea că doi și cu doi fac cinci și tu credeai.”¹⁷ 1984 este, în esență, centrat pe controlul psihologic al persoanei, chiar dacă tortura fizică este prezentă, controlul minții este prioritatea Partidului, iar manipularea mintală, care are loc în principal prin limbaj, este atât de subtil distilată în inconștient încât indivizii nici măcar nu conștientizează în doctrinarea.

„Faptul de a spune că *ceea-ce-este* nu este sau că *ceea-ce-nu-este* este reprezintă un fals, în timp ce a spune că *ceea-ce-este* este și că *ceea-ce-nu-este* nu este reprezintă un adevăr; astfel încât cel care spune că/ceva/este sau nu va spune adevărul sau falsul.” scrie Aristotel în *Metafizica*¹⁸. De aici se naște ideea congruenței între adevăr și realitate. Cu toate acestea, realitatea cuiva poate să nu fie împărtășită de altcineva, deoarece imaginarul fiecăruia este diferit. Dar în 1984, Partidul lucrează astfel încât imaginarul să fie același pentru toți, aceeași realitate trebuie să fie împărtășită de toți și, astfel, același adevăr să fie deținut de toți. Partidul nu poate admite ca oamenii să gândească ei înșiși; prin urmare, continuă să distrugă orice logică a individualului, a autonomiei. La începutul romanului, Winston afirmă: „Libertatea de a spune că doi și cu doi fac patru. Dacă această libertate este garantată, toate celelalte vin de la sine.”¹⁹

Prin distrugerea chiar și a logicii matematice primare, Partidul refuză accesul la formele de gândire și independență mintală. Astfel, se abolește realitatea obiectivă, fiind înlocuită cu realitatea Partidului. Bazându-se pe sistemul de gândire dublă, Partidul pregătește individul, îi relaxează nivelul de acceptanță pentru neconcordanțe, pentru că supunerea unui om nu se petrece când ajunge să creadă în noțiuni eronate, ci când crede în ceea ce vrea Partidul să creadă și crede pentru că Partidul îi cere să creadă. Acesta este motivul pentru care 2 + 2 poate da 3 dacă Partidul dorește. Odată cu această credință este

¹⁷ *Ibidem*, p. 93.

¹⁸ Aristotel, *Metafizica*, traducere de Andrei Cornea, Editura Humanitas, București, 2007, p. 179.

¹⁹ George Orwell, 1984, ed. cit., p.94.

inculcată, chiar și oamenilor inteligenți precum Syme, ideea că nu pot vedea în afara logicii partidului. „Vindecat“, Winston poate accepta și dihotomiile fără să le pună la îndoială și în cele din urmă calculează că $2 + 2 = 5$.

Ca sistem totalitar, Oceania folosește cu minuție tehnici de propagandă pentru a îndoctrina. Trece prin spălarea creierului, prin insuflarea fricii, prin modificarea și controlul asupra comportamentelor, dar mai ales intervine pentru a schimba și recrea cunoaștere. Copiii sunt lobotomizați, ca în *Republica* lui Platon²⁰, unde educația copilului este întreprinsă pentru a evita forme de corupție ideatică. Potrivit lui Bertrand Russell²¹, o educație autoritară ajută la crearea de sclavi, precum și de despoți, deoarece persoana acceptă ideea că singura relație posibilă între doi oameni este o relație în care unul poruncește, iar celălalt se supune. Asociația Spionilor și Liga Tineretului (o replică explicită pentru *Hitlerjugend*) lucrează pentru supunerea copiilor și femeilor, care se numără printre cei mai înflăcărați adoratori ai Partidului. La fel și controlul actului sexual, care devine important pentru un stat totalitar în care frustrarea sexuală este îndreptată spre fanatism. Femeile sunt instruite să urască sexul, căruia trebuiau să-i atribuie numai funcții procreatoare.

Frazele, cuvintele și imaginile nu îngăduie repaus, nici libertate. Cuvinte precum „infracți-gând (infracțiune în gândire)“ descriu crimele pe care le comite cineva prin expresiile sale sau prin gândirea sa; altfel spus, dacă individul nu a arătat expresia sau gândul așteptat de la el. În plus, prezența Poliției Gândirii, care supraveghează cel mai mic gest, conservă într-o formă radicală această stare de teroare. Winston chiar se teme că s-ar putea trăda în somn.

Există un adevărat cult al personalității, împrumutat de la regimul Mussolini, în jurul Big Brother. Începând cu termenul afectuos „Frate cel Mare“, membrii Partidului nu numai că trebuie să se închine, ci trebuie chiar să-l iubească pe „Fratele cel Mare“. Astfel, paradele sunt recurente și în fiecare zi indivizii sunt supuși „Celor Două Minute de Ură“. Propaganda, pentru a fi eficientă,

²⁰ Platon, *Republica*, în *Opere*, vol. III, ed. cit.

²¹ Bertrand Russell, *Despre educație*, Editura Humanitas, București, 2019.

lucrează asupra afectelor. Figura lui Goldstein creată de Partid pentru a reprezenta inamicul este eficientă, deoarece împinge ura membrilor până la paroxism (și Winston nu i se poate împotrivi) și, în același timp, sporește dragostea pentru Fratele cel Mare.

Propaganda este atât de reușită încât Winston simte de la bun început afecțiune pentru O'Brien și, chiar și în final, când îl torturează, nu poate să nu-l admire; scopul propagandei din Oceania este tocmai instaurarea unei iubiri necondiționate pentru Fratele cel Mare. Partidul își propune să stăpânească mintea fiecăruia, să obțină îndoctrinarea absolută. Winston nu poate muri până când sentimentele sale nu se schimbă și, într-o manieră lugubră, pentru a proba victoria totală a Big Brother, romanul se încheie cu o constatare: „Îl iubea pe Fratele cel Mare.“

Validând ideea că scrierea istoriei este responsabilitatea câștigătorilor, Partidul se folosește de această prerogativă pentru a ratifica Istoria, astfel încât să ajungă la ștergerea amintirilor oamenilor. Partidul începe prin distrugerea trecutului și tot ce are legătură cu amintirile este distrus iremediabil și tot ce trimite la un fragment de istorie este modificat. Fără informații din trecut și fără abilitatea de a înțelege informațiile sale, nu ar mai fi nici măcar necesară cenzurarea Istoriei heterodoxe. Manipularea limbajului este utilă în ceea ce nu afectează prezentul și are o influență atât asupra trecutului, cât și asupra viitorului.

Winston Smith lucrează la Ministerul Adevărului, al cărui scop este să răspândească minciuna. Drept sarcină el trebuie să schimbe istoria: trecutul este rectificat și refăcut de atâtea ori încât *trecutul în sine* nu mai există. Interesant este că tubul în care sunt aruncate informații învechite pentru a fi uitate este numit „gaură de memorie“. Scrierea în sine, care este un act de transcendență, își pierde funcția, iar Winston se întreabă pentru cine și de ce scrie un jurnal când singura lui soartă este uitarea.

Cum istoria trece prin limbaj, devine imperativă falsificarea sau ștergerea scrierilor anterioare pentru a schimba cursul istoriei. Fără a vorbi, memoria se atrofiază și se estompează, iar prin forța modificării memoriei, Partidul îi poate face pe oameni să creadă orice, individul nemaivând ancore în trecut. Cum Partidul nu poate fi

infaibil, atunci memoria trebuie să fie; de aceea Winston se întreabă continuu dacă este nebun pentru că „astăzi era o nebunie să crezi că trecutul este imuabil.”²²

Mutabilitatea istoriei permite deci recrearea istoriei; spre exemplu, când Winston a inventat personajul lui Ogilvy, acest membru exemplar al partidului, participând astfel în mod conștient la propagandă și gândind cu oarecare mândrie că scrisul său va fi acceptat. În cele din urmă, Ogilvy are mai multă existență decât însuși Winston și, la fel ca romanul lui Mary Shelley, creația/creatura îl eclipsează pe creator.

Limbajul, singurul vestigiu al memoriei „anterioare”, trebuie șters și recreat la rândul său. După primul său act de revoltă, scrierea, amintirile lui Winston ies la suprafață prin visele sale și se trezește pronunțând numele lui „Shakespeare”. Literatura, în special literatura clasică, face parte din imaginația colectivă și nu poate decât să trezească în individ ideologia și revolta. Pentru a stabili și a menține oligarhia, trebuie să fii sigur că toată literatura „veche” va fi îngropată, dar nu este suficient să fie distruse material, deoarece ideile pot renaște. De aceea instaurarea Newspeak ar face restul muncii și ar pune capăt distrugerii fizice odată cu distrugerea spiritului acestor lucrări, adică cu deposedarea lor de semnificații.

Controlul asupra adevărului sau asupra a ceea ce se vrea a se stabili drept adevăr permite Partidului să construiască realitatea dorită. Pe baza datelor pe care le deține, pe care le prezintă ca adevărate, deoarece acestea sunt probate documentar, individul este invitat să-și recreeze realitatea sau mai degrabă să accepte realitatea Partidului. Chiar și lui Winston i se cere să pună la îndoială realitatea de fiecare dată și are îndoieli cu privire la autenticitatea ei, opunând-o realității pe care Partidul vrea să-l facă să o creadă. În psihologie, termenul de disonanță cognitivă se referă la disconfortul pe care un om îl simte atunci când se confruntă cu idei contrare informațiilor pe care le deține ca realitate. Unul dintre obiectivele Partidului este atunci să îndepărteze acest disconfort din mintea oamenilor, astfel

²² George Orwell, *1984*, ed. cit., p. 93.

încât să nu se mai îndoiască. Și pentru a face acest lucru, el începe prin ștergerea datelor deja stabilite în mintea lor și chiar în imaginația lor pentru a ajunge la ortodoxia ultimă.

Unul dintre sloganurile Partidului spune: „Cine controlează trecutul controlează viitorul; cine controlează prezentul controlează trecutul.”²³ Bazându-se pe teoria constructivismului opus realității, Partidul favorizează ideea că cunoașterea faptelor vine dintr-o performanță personală. În judecata postschopenhaueriană, orice este nu are valoare decât pentru subiect. Partidul păstrează atunci doar ceea ce îi este de valoare. Restul este uitat și ar trebui uitat de toată lumea. Realitatea este distrusă și reconstruită în funcție de nevoile Partidului. Astfel, O’Brien încearcă să-l convingă pe Winston că realitatea sa este falsă, arătându-i o copie a fotografiei pe care Winston a aruncat-o într-o gaură de memorie în timp ce îi cerea să creadă că fotografia nu există.

Pentru a construi realitatea unui întreg popor, Partidul procedează la distrugerea memoriei tuturor și la înlocuirea amintirilor cu alte construcții fabricate. Cazul lui Winston pare unul particular, ieșit din rețeaua bine controlată, el întrebându-se de mai multe ori dacă este singura persoană cu memorie. O’Brien însuși la un moment dat îi confirmă că este ultimul om cu amintiri. *1984* lasă deschis un dosar referitor la natura revoltei lui Winston, care și ea, poate, ține de același proces de fabricare a noii istorii. Jurnalul care i-a permis primul pas spre anarhie a fost cumpărat de la domnul Charrington, care lucrează pentru Poliția Gândirii. El este cel care îi cântă câteva versuri dintr-un cântec vechi care îi trezește amintirile și de la el cumpără prespapierul cu coral care acționează într-un fel precum madlena lui Proust, trezindu-i inconștientul. O’Brien îi mărturisește că îl urmărea de șapte ani, ceea ce ne face să vedem condiția de rătăcitor într-un labirint controlat a lui Winston Smith.

Unul dintre romanele-cult ale secolului XX, *1984* figurează și azi între bestsellerurile internaționale, iar această constanță se datorează legăturii între povestea distopică imaginată de Orwell și mutațiile din organizarea societății umane în ultimul veac, iar statisticile

²³ *Ibidem*, p. 249.